

րազմական գործողութիւններ սկսել հայկական սահմաններէ վրա, հայերէ գէմ, Կիլիկիայի սահմաններում՝ Ֆրանսացիներէ գէմ: Դադատանում կազմած կանաչ բանակը՝ Էնվէրի, Նուրիի և Սալիլի ղեկավարութեամբ՝ պէտք է ապրիլի սկզբներին աշխատէ մտնել Բագու: Ագրբէջանեան զօրքերը պէտք է ցոյց տան կեղծ-խաբուսիկ դիմադրութիւն, որպէսզի կարողանան իրենց արգարացնել դաշնակիցների հանդէպ: Միանալով կանաչ բանակին՝ ագրբէջանեան զօրքերը պէտք է առիթ որոնեն ընդհարելու Հայաստանի հետ և Անատոլիայում գտնուող թիւրք զօրքերի հետ միասին անցնեն Հայաստանի սահմաններն ու սկսեն զինուորական գործողութիւններ Հայոց Հանրապետութեան դէմ»:

Մի ուրիշ վկայութիւն. յայտնի կոմունիստ Սուլթան Գուլիւր 1920թ. մայիսին գրում էր «Իզվեստիա»-յում. «Միլլի կազմակերպութիւնը Գենի-կինի Մոսկուայի վրա գործած յարձակման ժամանակ նրա թիկունքում առաջացրեց անստամբութիւն և ոտիպէց կռիւ վճռական բողոքներին նրա բանակից մի քանի զօրամասեր ուղղել գէպի յետ՝ ճնշելու համար անստամբութիւնը: Այդ ձևով է աշխատել «Միլլի կազմակերպութիւնը» և Բաթումի, Կարսի, Արդահանի շրջաններում: Ագրբէջանի բանակում աշխատող տաճարական սպաները գաղտնի քարոզչութիւն էին անում միանալու Պորհրդային Ռուսաստանի հետ:

Քաղաքական այդ դիժը «Միլլի կազմակերպութիւն» առելի տարգորէն ցուցահանեց դաշնակիցների Պոլիսը դրաւելուց և թրքական աղգային երեսփոխանական ժողովը ցրելուց յետոյ: Բագուի յեղաշրջումից ամիս ու կէս առաջ այնտեղ հասաւ Մուստաֆա Քեմալի յատուկ մի պատիրակութիւնը յայտնելու համար, որ Անատոլուի անստամբները ցանկանում են յարաբերութեան մէջ մտնել Պորհրդային Ռուսաստանի հետ և առաջարկում նրան կամ ուղարկել Անատոլու իրենց պատիրակներին, կամ ընդունել իրենց առաքելութիւնը»:

1926թ. փետր. 1-ին, Անգորայի անկախութեան ատեանի առջև, էրզրումի ըմբոստութեան դատավարութեան միջոցին, ամբաստանաւորներէ մէկը՝ հանգստեան կոչւած հարկւրապետ գրավաճառ Իսմայիլ էֆէնտին հետեւեալ ուշադրաւ ցուցումները տւեց: Նա յայտնեց, որ 1936-ին Քեազիմ Կարաբէքիր փաշայի հրամանով դնաց Բագու արևելեան ազգերի համաժողովին մասնակցելու համար. իր հետ ուրիշ ընկերներ էլ տնէր: Բագուում այդ միջոցին դումարւած էր նաև մի կոմունիստական համաժողով. իրենք այդ համաժողովին մասնակցեցին լոկ իրքև խորհրդատուներ: Համաժողովին մասնակցեցին նաև Մուստաֆա Սուբհի, Բէհաէդդին բէյերը, Էնվէր փաշան, Բիւշուք թալէաթ բէյը»:

Իր ցուցմունքները շարունակելով Իսմայիլ էֆ. ասաց. «Քեազիմ Կարաբէքիր փաշան իր բանակով կատարելապէս գէպի համայնավարութիւն էր գնում: Հասան Կալէում զինուորներն ու սպաները միասին էին լացւում բաղնիքում և միասին էին ճաշում: Փորձ եղաւ համայնավարութեան նմանող մի շարժում առաջ բերելու: Նրա գլուխն էր գտնուում Բէհաէդդին Շաքիրը: Մի շաբաթ ծրագրներ էին ուղարկւել էրզրում. բայց նրանք լաւ չէին. չփութութիւն յարուցանելու ընդդէմ ունէին: Դրա վրա տեսնեցինք Արիֆ և Շիւքրի բէյերի հետ և որոշեցինք մեր յարաբերութիւնները խզել նրանցից: Այդ միջոցին Քեազիմ Կարաբէքիր փաշան արդէն այնպիսի նահանջ էր արել համայնավարութիւնից, որ դուք անգամ կը զարմանայիք: Այդ միջոցին կազմեց Նւիրականութեանց Պահպանման Ընկերութիւնը: Մուստաֆա Սուբհին Բագուում արդէն գլուխ էր բերել իր կազմակերպութիւնը, զինուորներին